

De Kerk is “ekklesia”

Kerkgeschiedenis
Fons Joosten,
16-12-2005

Drie manieren om te kijken naar het begin van de Kerk.

Te beginnen bij het jaar 0
Bezien vanuit de optiek van verzoening (de Ark: verzoen-deksel)
De Kerk als “ekklesia”, door God bij elkaar geroepen
“Ekklesia” of “Synagogos”?
De grammateus

Definitie van het begrip “Kerk”.

De Kerk is zowel plaatselijk als overal
Aanduiding van de Kerk
Het wezen van de Kerk is EENHEID “IN CHRISTUS”.

De Kerk is één, en toch verdeeld.

De Oosterse Kerken
De Orthodoxe Kerken
De Reformatie
De denominaties.

Welke zijn de knelpunten waardoor de Kerk verdeeld is geraakt?

Katholieke accenten
Reformatorische accenten
Accenten van Pinksterkerken en Evangeliegemeenten
Gevolgen van eenzijdig zware nadruk op details

Hoe kunnen we de eenheid terugkrijgen?

Hoe stelt God ons in staat om de eenheid van de Kerk te herstellen?

Wat is een kenmerk, wat is essentieel?

De genade van God accepteert ons allemaal.

Kunnen we elkaar als Christenen erkennen en toch gescheiden blijven?

De Kerken van Europa, vandaag.

De scheiding loopt nu dwars door alle Kerken heen.

Bekopt overzicht.

De historische realiteit van de christelijke Kerk
De Kerk is een lichaam van zondige mannen en vrouwen
De Kerk wordt gedefinieerd door haar centrum, niet door haar grenzen
De Kerk is een wegwijzer, een voorproefje van het Koninkrijk van God
De Kerk is ook de gemeenschap met de heiligen, die vóór ons hebben geleefd

Drie manieren om te kijken naar het begin van de Kerk.

Wanneer is de Kerk begonnen?

Dat hangt er maar van af hoe je het woord “Kerk” wilt invullen.

- Wie daarbij eerst denkt aan Jezus Christus plaatst haar begin bij het historisch feit van Zijn leven, sterven en opstanding in de 1ste eeuw.
Je kunt dan nu spreken over 2000 jaar Christendom.
Onze jaartelling begint bij de geboorte van Jezus.

- Om beter te verstaan wat Jezus voor de mensheid heeft gedaan wijst Paulus in de Romeinen-brief (Rom. 4:25; 5:11; 11:15) op een oud-testamentisch begrip: het “**verzoen-deksel**”.

Dat was het deksel op de Ark van het Verbond, die stond in het Heilige der Heiligen in de Tempel van Jeruzalem. Daar ontving de hogepriester jaarlijks op de Grote Verzoendag vergeving voor de zonden van het volk van God: Israël. Daartoe sprenkelde hij bloed van dieren op dat verzoen-deksel, waardoor de zonden van het volk a.h.w. werden bedekt voor het aangezicht des Heren.

Met andere woorden: God heeft Zijn volk een plaats gegeven, waar zondige mannen en vrouwen desondanks kunnen worden geaccepteerd door de heilige God. Waar ze kunnen leven en zich verheugen in Zijn aanwezigheid. Je kunt deze lijn doortrekken in het optreden van Jezus, die zondaars allereerst zag als mede-mensen in nood, hen opzocht en ontving, en met hen aan tafel at en dronk.

De Kerk is de plaats, waar die vergeving en verzoening nog steeds worden aangeboden en gegeven. Vanuit dat oogpunt kun je het begin van de Kerk dus ook laten beginnen bij Mozes en Aäron.

“Ekklesia” of “Synagogos”?

- Een derde manier om te kijken naar het begin van de Kerk is: kijken naar de letterlijke betekenis en achtergrond van dat woord “kerk”.

In het Nieuwe Testament wordt voor het begrip “kerk” gebruik gemaakt van het griekse woord “**ekklesia**” (= “vergadering van het volk”).

Dat woord komt ook al voor in de griekse vertaling van het Oude

Testament, en heeft daar als betekenis: “het bijeen roepen van het volk / de gemeente van Israël” (het hebreeuwse woord “qahal”). Daarvoor wordt ook een ander woord gebruikt met dezelfde betekenis: “**synagogos**”.

De Apostelen hadden elk van deze twee woorden kunnen gebruiken voor het bij elkaar roepen van de volgelingen van Jezus Christus. Want **zij zagen in hun samenkomsten niet het begin van een nieuwe godsdienst, maar een voortzetting van de samenkomsten van het volk / de gemeente van God.**

Nu echter niet langer beperkt tot Israël, maar uitgebreid met de heidenen, zoals God al had aangekondigd via de aartsvaders en de profeten.

Zo belooft God als Hij Abram roept uit Ur: “Met u zullen alle geslachten der aarde gezegend worden.” (Genesis 12: 3)

Als er gesproken wordt over het Christendom als “een joodse sekte”, dan klopt dat niet met Gods woord, noch met de bedoelingen van Paulus en de Apostelen.

De Apostelen hebben ervoor gekozen om voor het bijeen roepen van de gelovigen voor hun bijeenkomsten gebruik te maken van het woord “ekklesia”.

- Het woord “synagogos” was immers al in gebruik bij het joodse volk voor hun bijeenkomsten, die gebaseerd bleven op het Oude Testament.
- Maar het woord “ekklesia” had net die bredere betekenis die beter paste bij de uitbreiding van het volk / de gemeente van God naar de heidenen. Het duidt namelijk op het bij elkaar roepen van "heel het volk", van ALLE mensen.
De “ekklesia” verzorgde ook de uitbreiding van de Bijbel met het Nieuwe Testament.
 - Twee griekse woorden geven dat aan: “cat’ holon”. Wat betekent: “over het geheel genomen”.
 - Heel het woord van God (een verticale relatie)
 - voor alle mensen over heel de aarde (een horizontale relatie).
 - Samen een kruis.
 - Samen ons woord “katholiek”.

De grammateus.

In de griekse stad-staten van die tijd werden de zaken van de stad besproken in een algemene vergadering. Deze vergadering werd genoemd de “ekklesia” (Handelingen 19:32 en 39).

Het bij elkaar roepen van alle burgers van de stad was de taak van een functionaris van het stadsbestuur: de **grammateus**. Zo’n bijeenkomst was alleen wettig als de grammateus deze bij elkaar had geroepen. Hij was erg belangrijk, want hij zorgde ook voor het onderhouden van goede contacten met de Romeinen.

In Handelingen-19 sust de grammateus van Efese de verhitte gemoederen, die onder aanvoering van de zilversmid Demetrius een niet-legale bijeenkomst hielden, die de openbare orde in gevaar bracht.

Meestal vond zo’n openbare vergadering plaats in het theater. Alle inwoners werden geacht bij de besprekingen aanwezig te zijn.

De eerste christelijke samenkomsten werden echter niet bij elkaar geroepen door een ambtenaar van de stad, maar door God. Deze bijeenkomsten werden dan ook genoemd: “ekklesia to Theo”, dat is: “de vergadering die God bij elkaar roept”. Op die manier lieten de eerste christenen ook zien dat zij niet een nieuwe godsdienst waren, maar een voortzetting van de bijeenkomsten, die God samenriep in Israël.

Nu niet langer beperkt tot het volk van Israël, maar God roept nu ALLE mensen.

Als je kijkt naar de Kerk als plaats, waar God mensen roept om bij Hem te komen, dan kun je de Kerk al laten beginnen bij de roeping van Abraham.

Definitie van het begrip “Kerk”.

Ofwel: Hoe maak je het niet-zichtbare (God, mysterie, genade, vergeving) zichtbaar?

- Je kunt dan denken aan de **Kerk als “instituut”**, met duidelijke structuren en grenzen. Alle macht ligt dan exclusief bij de geestelijkheid, die heils-bemiddelende taken vervuld. Daar is weinig ruimte voor ‘leken’. In een tijd van Oecumene en streven naar gelijkwaardigheid van alle mensen werkt dit model niet meer.
- Je kunt de Kerk ook zien **als ‘mystieke gemeenschap’**. Dat is zowel oecumenisch als bijbels: “Ubi caritas et amor, Deus ibi est (overal waar vriendschap en liefde is, daar is God).” Iedereen is geroepen tot navolging van Christus. “Gemeinschaft (gemeenschap)” als beeld van het “Gesellschaft (het instituut)”. Minder aandacht is hier voor missie en zending. En het mystieke maakt al gauw plaats voor een gezellig samenzijn.

- De **Kerk als sacrament**, zoals dat op het Tweede Vaticaans Concilie is neergelegd in “Lumen Gentium”, brengt evenwicht: het verbindt het mystieke (onzichtbaar) met het instituut Kerk (zichtbaar). Uitgangspunt is dat de H.Geest zowel binnen als buiten de Kerk werkzaam is. Alle talen hebben een woord voor “God” of “godheid”; God is overal gekend. Dit is een beeld van een “communicerende Kerk”, waar ruimte is voor iedereen. Deze Kerk moet een antwoord geven op het woord van Jezus Christus, met name in de liturgie.
- Tenslotte: “Kerk” is behalve de aanduiding van het instituut of organisatie een woord, dat ook wordt gebruikt voor de plaatselijke geloofs-gemeenschap. En het kerk-gebouw kan ermee worden bedoeld.

De Kerk is zowel plaatselijk als overal.

Als je de Kerk ziet als het werk van God, die Zijn volk, Zijn gemeente bij elkaar roept, dan worden meer dingen duidelijk.

- Dat verklaart bv waarom Paulus het woord “ekklesia” kan gebruiken voor een locale samenkomst, maar ook voor de hele Kerk. Wij hebben daar twee verschillende woorden voor:
 - de “gemeente” als we een plaatselijke samenkomst bedoelen,
 - en het woord “Kerk” voor het grote geheel.
 De eerste generatie christenen kende dat onderscheid niet. Paulus schrijft dan ook over de Kerk van Asia, en over de Kerken van Asia.
- Het is echter niet zo dat de locale Kerk een tak is van het grote geheel. De Kerk IS het handelen van God om alle mensen bij Hem te roepen. En God doet dat in iedere plaats, en in alle plaatsen.

In elke stad en dorp roept God de mensen, door Jezus Christus. Zij zijn Zijn volk. Hun samenkomst is de plaats van vergeving en verzoening, waar het mogelijk is voor zondige mannen en vrouwen om toch een persoonlijke relatie te hebben met God.

Aanduiding van de Kerk.

Dat bijeen roepen gebeurt zowel plaatselijk als over heel de wereld.

Daarom wordt de Kerk van de eerste christenen altijd aangeduid met deze twee woorden:

- Met de naam van de stad,
- en met de naam van Degene, die de gemeente bij elkaar roept.

We praten dan over de Kerk van God in Corinthe, de vergadering van Jezus Christus in Efese, de bijeenkomst van onze Heer in Colosse. Op die manier wordt de Kerk gedefinieerd.

Wanneer wordt voorgesteld om de Kerk op een andere manier te definiëren dan met de naam van de stad en met de naam van God, dan zegt Paulus:

1 Corinte 1:12-13 “Jullie hebben het lichaam van Christus onteerd, en dat is schandelijk.” Want in Corinthe riepen de gelovigen: “Wij zijn van Petrus”, en: “Wij zijn van Apollos,” en: “Wij zijn van Paulus.”

Paulus ergert zich boven mate aan de gedachte dat iemand een andere naam aan de Kerk zou verbinden dan die van God en die van de plaats.

Het wezen van de Kerk is EENHEID “IN CHRISTUS”.

En dat is van vitaal belang, ook voor het verstaan van de kerk-geschiedenis: dat de Kerk wordt gezien in relatie tot deze twee realiteiten:

- Het is God, die ALLE mensen roept,
- En het is de plaats waar die mensen bij elkaar komen.

Zodat de Kerk in élke plaats IS: de **algemene- of katholieke Kerk**, en niet een tak van de algemene Kerk.

Het woord “katholiek” komt van het latijnse “catholicus”, en dat betekent niets anders dan “algemeen”.

- Het IS de katholieke- of algemene Kerk omdat God haar bij elkaar roept,
- En waar God mensen tesamen roept kun je niet spreken over een tak van de Kerk: daar IS de Kerk.

En dat betekent dat het het wezen van de Kerk is dat zij een eenheid is.

- Want er is maar één God die alle mensen roept.
- En er is één Heer Jezus Christus.
- En er is maar één plaats van verzoening, en niet veel verschillende.

En daarom is de Kerk één **“in Christus”**

De Kerk is één, en toch verdeeld.

Maar helaas...

Kerk-geschiedenis is geworden het trieste verhaal van de verdeelde Kerk.

Ondanks haar roeping door de ene God is de Kerk in de loop van haar geschiedenis in stukken uit elkaar gevallen. We kijken even naar de belangrijkste breuken.

- De eerste scheuringen vonden plaats in de 4de en 5de eeuw, toen de Kerk buiten de grenzen van het Romeinse Rijk niet kon deelnemen aan de grote algemene oecumenische concilies, zoals die van Nicea (325), Constantinopel (381), Efese (431) en Chalcedon (451).

Het betrof hier o.a. de Kerken van Armenie, Syrie, Irak en Iran, en de Copten in Ethiopie. Hoewel er wel een paar verschillen waren over de uitwerking van de geloofsleer zouden veel van deze Kerken nooit afgescheiden zijn geraakt als daar niet die grote politieke twee-deling was geweest:

- Het Romeinse Rijk enerzijds
- en het Perzische Rijk anderzijds.

Zij waren altijd met elkaar in oorlog, of in een staat van Koude Oorlog.

Als een christen uit Bagdad of Armenie naar Rome of Constantinopel wilde gaan, was hij direct verdacht als spion van de Perzen. En hetzelfde gold andersom net zo heftig.

Veel van de Kerken uit het Oosten konden niet deelnemen aan het Concilie van Chalcedon, in 451, waar werd uitgesproken dat er in Christus twee naturen zijn: de goddelijke en de menselijke. Daar waren de Oosterse kerken het niet mee eens, en zij braken met de Kerk van Rome.

De basis van deze scheuring zou een vertaalfout zijn geweest rond de begrippen “goddelijke natuur / persoon” en “menselijke natuur / persoon”.

En zo voltrok zich een eerste grote Kerkscheuring van wat we nu noemen de Oosterse Kerken.

- De tweede grote Kerkscheuring werd bekrachtigd in het jaar 1054 door de wederzijdse excommunicatie van de patriarch van Constantinopel, Michael Cerularius, en paus Leo IX in Rome. Al eeuwen daarvoor was het Romeinse Rijk gebroken in een westers deel en een oosters deel, die steeds verder uit elkaar groeiden.

Het is belangrijk om te begrijpen dat vanuit de visie van de byzantijnse- of Orthodoxe Kerken de Romeinse Katholieke Kerk een schismatische Kerk was, en wel om twee redenen:

- De Kerk van Rome had een nieuw woord toegevoegd in de officiële geloofsbelijdenis van Nicea, het Credo, zonder daarvoor volgens afspraak eerst alle andere Kerken te raadplegen: de “filioque”-kwestie. Dat feit is nog steeds een zwaarwegend argument van de Orthodoxe Kerken tegen Rome.
- Ten tweede was daar die zeer omstreden actie van de paus Leo III in het jaar 800, toen hij Karel de Grote kroonde tot keizer, terwijl er al een keizer op de troon zat in Constantinopel.

Deze twee feiten, theologisch en politiek, werden in Byzantium gezien als wat ze ook waren: schismatische acties. Daarom is er tot op de dag van vandaag een diep wantrouwen van de Servische-, Griekse- en Russisch Orthodoxe Kerken tegen de Kerk van Rome. In bepaalde opzichten gaat dit wantrouwen dieper dan dat tussen Katholieken en Protestanten.

Het woord “orthodox” betekent: “juiste aanbedding” of “juiste leer”.

De Orthodoxe Kerken aanvaardden alleen de uitspraken van de eerste 7 oecumenische concilies.

- In de 16de eeuw zien we dan de scheuring tussen de Kerken van noord-Europa (Protestanten) en zuid-Europa (Katholieken) in de Reformatie.

Het Messiaanse geloof van de Joden kende niet alleen de verzoening van het volk met Jahweh door zoen-offers en reinigingsriten en bekering. Reeds in Jesaja-53 wordt beklemtoond de verwachting dat een zondeloze dienaar van God door Zijn plaatsvervangend lijden alle zonden definitief zou wegnemen, en daardoor alle mensen met God verzoenen.

Deze verwachting werd al in het vroegste Christendom vervuld gezien in Jezus van Nazareth.

De Brieven van Paulus verstaan de kruisdood van Jezus als een geloofsmodel voor de verlossing van de mens, dat mede bepaald werd door de overtuiging dat de mens in eigen kracht niet in staat is zijn schuld te voldoen en zijn heil te bereiken. Deze Paulinische verstaanswijze is door alle christelijke Kerken erkend, en is vooral bepalend geworden voor het reformatorisch christelijk belijden.
- En in de 19de en 20ste eeuw zien we met name in de Verenigde Staten de ontwikkeling van de denominaties, zoals de Pinksterkerken en de Evangelicals. Dat zijn vrije kerken, meestal zonder overkoepelend centraal gezag. Deze gemeenten ontstaan veelal spontaan uit enkelingen, die het in hun Kerk niet meer zo zien zitten, en dan maar voor zichzelf en een handvol volgelingen beginnen. In de loop der tijd zijn ze steeds groter en krachtiger geworden. Ze nemen vaak bijbelse opdrachten aan, die de Kerken hebben laten liggen, met name het bidden voor genezing van zieken, en het uitdrijven van demonen.

Welke zijn de knelpunten waardoor de Kerk verdeeld is geraakt?

Het is altijd goed om te begrijpen waarom iets gebeurt, welke motieven hebben meegespeeld, welke accenten er werden benadrukt. Want als je dat weet, dan heb je een sleutel in handen om in een conflict tot een oplossing te komen.

Wat dan in de grote kerk-scheuringen het meest opvalt is, dat ieders accenten rechtmatig deel uitmaakten van de realiteit van de Kerk. Ofwel: iedereen had wel een beetje gelijk. Theologisch of historisch gezien waren er geen- of te weinig redenen om zo verscheurd en zo definitief uit elkaar te gaan.

Maar als je ieders verschillende accenten eenzijdig of eenkennig benadert, dan krijg je escalatie, een over-reactie. Dan worden mensen tegen elkaar opgezet, en ontstaan verdeeldheid en scheiding van geesten.

Welke zijn dan de standpunten en accenten van drie belangrijke traditionele Kerken: de katholieke, de protestanten en de pinkstergroepen.

- **De katholieke accenten.**

Jezus heeft tegen Zijn leerlingen gezegd: “Jullie hebben niet Mij gekozen, Ik heb jullie gekozen.” (**Johannes 15:16**)

De Kerk is niet een groep mensen die hebben besloten om Jezus Christus te gaan volgen. De Kerk is een lichaam dat door Jezus in het leven is geroepen. Hij heeft Apostelen geroepen, hen gewijd, en uitgezonden, om bij alle volkeren en talen Zijn Goede Nieuws, Zijn Evangelie te brengen.

We zien hier dus een specifieke historische organisatie, geschapen, gevormd en uitgezonden door Jezus Christus. Daarom is de Kerk niet iets wat wij mensen hebben bedacht of gevormd.

Jezus gaf Zijn volgelingen de sacramenten van de Doop, van de Maaltijd van de Heer (Eucharistie / Avondmaal) en van de vergeving der zonden (Biecht).

En Zijn Apostelen trokken er op uit, predikten en doopten. En benoemden als hun opvolgers mensen die bekwaam waren voor deze bediening. Door handoplegging werd de autoriteit, de volmacht tot handelen in de naam van de Vader, de Zoon en de H.Geest, overgedragen.

Als dan sommige mensen opstaan en zeggen: Wij willen ons eigen bestuur samenstellen, we kiezen zelf onze bisschoppen en leiders, we gaan onze eigen uitleg van het Goede Nieuws volgen, dan krijg je deze vraag:

“Hebben we hier dan nog te maken met de echte Kerk?”

Is dit dan nog de objectieve realiteit die door Jezus is ingesteld, en waar zondige mensen worden verzoend met de heilige God”?

Deze vragen kwamen voor het eerst naar voren in de jaren 170-200, als gevolg van claims vanuit de Gnostiek. Daarom is de Katholieke Kerk van Rome zo'n sterke nadruk gaan leggen op de apostolische successie: alleen de door haar benoemde bisschoppen waren de ware opvolgers van de Apostelen, de ware verdedigers van het geloof, de ware behoeders van het Evangelie, de ware herders van de gelovigen.

Veel mensen hebben in de loop der eeuwen geworsteld met die vraag naar de ware Kerk. Want rondkijkend in hun wereld zagen ze veel verschillende Kerken, die elkaar niet zelden tegenspraken. **Welke is dan de echte Kerk?**

Dat is een belangrijke vraag. Want als ik lid ben van een Kerk die niet de ware is, dan is er voor mij geen vergeving en verzoening met God.

Mijn Kerk kan uitblinken in allerlei bedieningen en diensten met geweldige sprekers. Maar als dat niet de ware Kerk is, dan moet ik toch ergens anders zijn...

Zo wordt de Kerk ten dele gedefinieerd door een geldige historische opvolging van haar leiders. Daarmee kan worden aangetoond dat dit hetzelfde lichaam

is dat Jezus in de wereld heeft gezonden, en niet iets wat mensen hebben bedacht en opgezet.

- Daarnaast kun je **de accenten plaatsen die zo geweldig sterk naar voren kwamen in de tijd van de Reformatie**:
 - de Kerk kan echt wel een geldige apostolische reeks van leiders hebben,
 - en haar bisschoppen kunnen rechtmatig zijn gewijd door bisschoppen, die rechtmatig zijn gewijd door bisschoppen, die ook weer rechtmatig zijn gewijd door bisschoppen, die rechtmatig zijn gewijd door de oorspronkelijke Apostelen. Maar die Kerk kan toch de fout ingaan. Met andere woorden: Apostolische opvolging kan geen garantie zijn dat de Kerk geen fouten kan maken in haar leer en optreden.

De reformatoren waren het niet oneens met het argument dat de Kerk een organisme is dat is ingesteld door Jezus Christus. Maar zij stonden op het standpunt dat **“Kerk is datgene wat mensen de weg naar God wijst door hen VANDAAG de woorden en het handelen van Jezus voor te leven”**. En daar ontbrak nog wel wat aan in het begin van de 16de eeuw.... Breekpunt voor Maarten Luther was de handel in aflaten: vergeving van zonden was koopwaar geworden...

Volgens de Reformatie dankt de Kerk haar bestaan niet aan een geldige apostolische opvolging, en is daarvan niet afhankelijk. De Kerk wordt opgebouwd door de levende kracht van het Evangelie, dat aan de wereld wordt aangeboden in het Woord en door de sacramenten.

Dit krachtige concept van de Kerk had een grote aantrekkingskracht op de mensen, en bracht allerwege een grote opwekking en vernieuwing. Maar, helaas, ook grote verdeeldheid, met name over de uitleg van bijbelse teksten. Voor veel mensen uit de Reformatie begint de geschiedenis van de Kerk pas bij Luther.

- En dan kijken we nog naar **de accenten van de Pinksterkerken en Evangeliegemeenten**. Zij zeggen:
 - Het kan best zo zijn dat je een geldige apostolische opvolging hebt,
 - en je kunt ook best wel de juiste geloofsleer brengen,
 - en de sacramenten op een correcte manier bedienen, maar toch de levende kracht en inspiratie van de Heilige Geest missen. En dan is het maar weer de vraag: Ben jij de ware Kerk?

Gevolgen van eenzijdige zware nadruk op details.

Nogmaals: elk van deze drie verschillende accenten is rechtmatig, elk van deze drie is gebaseerd op de Schriften en op het Evangelie. Maar als je ze niet in dat verband bekijkt, maar ze daarvan losmaakt, en details eenzijdig zwaar benadrukt, dan kan dat leiden tot verlies van waardevolle waarheden, eenkennigheid en isolatie

- De accenten van de Katholieke Kerk op apostolische opvolging kunnen een kerkelijke structuur voortbrengen waar geen leven meer in zit, waar alles formeel en volgens soms eeuwenoude regels moet worden gedaan. Daar zijn goede regels en goede tradities bij, maar ook gedachten en waarheden die de mensen nu niet meer aanspreken.

- De accenten van de Reformatie kunnen een levendige vernieuwing op gang helpen, die is gebaseerd op de bijbelse geloofsleer. Maar deze Kerken missen een gevoel voor historische samenhang; de geschiedenis van het Protestantisme is er een van voortdurende afsplitsingen en scheuringen over details in de uitleg van teksten uit de Bijbel.
- En als de accenten van de Pinkster-Kerken de boventoon voeren, dan ontstaat het gevaar dat de nadruk komt te liggen op de individuele persoonlijke ervaring. Zonder dat er voldoende aandacht is voor de vraag: wat is het eigenlijk wat wij ervaren? Met welke realiteit hebben we te maken: de H.Geest of een subjectief gevoel?
Met name in onze post-moderne samenleving, met haar neiging tot individualisme en relativeren (“iets is alleen wáár als ik het als wáár ervaar”), bestaat het risico dat deze accentuering kan leiden tot een Kerk die als waarheid aanneemt alles waar men zich goed bij voelt. Maar dat zijn dan wel subjectieve, heel persoonlijke ervaringen.

Al deze drie accenten, die onlosmakelijk zijn verbonden met heel het Evangelie, kunnen, als ze een eigen leven gaan leiden, tot gevolg hebben:

- scheiding van geesten
- en wederzijds wantrouwen.

Waardoor men elkaar gaat verwijten niet de ware Kerk van Christus te zijn.

Hoe kunnen we de eenheid terugkrijgen?

Hoe kunnen we al onze afscheidingen en verdeeldheid herstellen?

Die vraag moeten we met de hoogste prioriteit aan elkaar blijven stellen.

Want niemand van ons kan om het woord van Jezus heen, dat Hij bad op de avond voor Zijn lijden:

Johannes 17:21 “Dat zij allen één mogen zijn, zoals Gij, Vader, één bent in Mij en Ik in U; dat zij één mogen zijn in Ons, opdat de wereld zal geloven dat U Mij hebt gezonden.”

- Geen enkele Kerk kan ontkennen dat het de bedoeling is van onze Heer dat Zijn Kerk een zichtbare eenheid zal zijn, zodanig, dat de wereld daarin kan herkennen dat daar IS de plaats van de verzoening van de mens met God;
- Dat daar IS de plaats waar onze zonden door God en aan elkaar worden vergeven, en waar we ook kunnen worden verzoend met elkaar;
- Dat daar IS de plaats waarvan Jezus zei: “Daar zal Ik ALLE mensen tot Mij trekken.”

Wij kunnen niet ontsnappen aan verplichting om te streven naar eenheid, hoezeer we ook kunnen zijn teleurgesteld, en ongeacht de moeilijkheden die we nog zullen tegenkomen.

Maar laten we vooral niet vergeten dat wij leven in de eerste eeuw van christelijke hereniging. De geschiedenis van de eerste 19 eeuwen van de Kerk is er een geweest van voortdurende scheiding en scheuring. Maar wij zijn de eerste generatie die, hoe traag ook, en met zoveel fouten, toch begint te zien dat we dichter naar

elkaar toekruipen. Dat we in elkaar Christus beginnen te zien, ondanks al onze fouten en verschillen.

Hoe stelt God ons in staat om de eenheid van de Kerk te herstellen?

Het probleem is dat iedereen ervan overtuigd is dat zijn of haar Kerk de ware Kerk van Christus is. Want in die eigen Kerk heeft men Christus leren kennen, is men tot geloof gekomen.

Dat valt niet te ontkennen. En het is voor velen van ons verleidelijk om te zeggen: op dit of dat gebied ontbreekt er een christelijk **kenmerk** aan jouw Kerk.

- Er kan iets mis zijn bij de apostolische opvolging,
- het kan te maken hebben met een andere uitleg van de Bijbel,
- of met de plaats van de H.Geest in jouw Kerk.

En dan zeggen we tegen elkaar: “Als jij op dat voor mij **essentiële** punt verbetering aanbrengt in jouw Kerk, dan kunnen we weer één zijn.”

Wat is een kenmerk, wat is essentieel?

Als mensen zo spreken, dan moet er eerst iets worden rechtgezet.

Er is namelijk een belangrijk verschil tussen iets wat een **kenmerk** is van een christelijke Kerk, en iets dat daarvoor **essentieel** is.

- Iets kan een juist kenmerk zijn van de Kerk. En alle accenten, die de drie grote stromingen naar voren brengen, zijn naar hun aard en origine juiste kenmerken van “de Kerk”.
- Maar als je zegt dat iets essentieel is, dan zeg je in feite dat er zonder dat kenmerk geen Kerk is.

En er zijn er maar weinigen in onze Kerken die bereid zijn de logica van deze conclusie te erkennen.

Er zit ook een heel logische gedachte achter dit denken:

- Kerken, die iets essentieels missen, zouden hebben moeten verdwijnen. Immers, de rank, die van de wijnstok is afgesneden, verdort en sterft af (**Johannes 15**).
- Kerken, die iets essentieels missen, kunnen niet blijven bestaan.

Als God gehoor zou hebben gegeven aan alle excommunicaties en banvloeken, die kerkelijke leiders over en weer over elkaar hebben uitgesproken, dan hadden die Kerken al lang uit de geschiedenis verdwenen moeten zijn. Maar al die Kerken bestaan nog altijd, ze zijn niet verdwenen.

De genade van God accepteert ons allemaal.

Als het aan ons, mensen, had gelegen, dan had de Kerk nooit kunnen blijven bestaan. Zelfs niet als wij hadden kunnen voldoen aan alle voorwaarden en condities die horen bij het begrip Kerk. Als de Kerk een commercieel bedrijf zou zijn geweest, was zij al lang geleden failliet gegaan.

Moeten we dan niet zo langzamerhand gaan erkennen dat de Kerk alleen maar bestaat omwille van de genade van God, die haar bij elkaar roept? Immers: Hij alleen geeft genade aan zondaars.

- Dat betekent dat de weg, om de eenheid van de Kerk te herstellen, begint bij het erkennen dat wij als gelovigen allemaal Jezus Christus belijden als onze Heer en Verlosser. Hij is ons aller fundament.
- Dat betekent ook dat we elkaar moeten accepteren zoals we op dit moment zijn, gewoon omdat God ieder van ons ook accepteert.

Aleen allemaal samen zijn we Gods volk, Zijn Gemeente. En heel de wereld wacht met smart op het moment dat wij als christenen opstaan als één in onze Heer.

Deze eenheid “in Christus”, daar moeten we wel bewust voor willen kiezen.

En de H.Geest toestaan ons denken hier en daar wat bij te schaven of bij te lichten.

- Accepteer elkaar zoals we zijn, zoals ieder is.
- Geef toe dat er in onze activiteiten als Kerk ook wel eens iets is dat niet past bij Gods bedoeling met Zijn Kerk.

En dan,

- als we hebben erkend dat we allemaal op hetzelfde fundament staan,
- als we elkaar hebben aanvaard zoals we zijn,
- dan kunnen we ook praten over opbouw in het geloof, over vernieuwing, over opwekking. Maar ook over herstel en correctie van alles, wat ooit werd overbelicht, weggedrukt of weggegooid. Dan moeten we ook bereid zijn om van elkaar correctie aan te nemen, om van elkaar te leren.

Kunnen we elkaar als Christenen erkennen en toch gescheiden blijven?

Die invulling van “eenheid” is niet nieuw.

Maar er is daarin een aspect van het kiezen van de weg van de minste weerstand:

“Goed, laten we elkaar accepteren als mede-christenen omdat God ieder van ons ook heeft geaccepteerd. En omdat Jezus voor alle mensen aan het kruis is gegaan. Vervolgens laten we de boel de boel, en ieder blijft in zijn eigen kerkelijke hokje zitten.”

Dat is een heel populaire gedachte. In feite zeg je dan: “Laten we voortgaan met zondigen, opdat de genade van God groter zal worden (**Romeinen 6:1**)...”

Maar dat is ondenkbaar.

- Zo zijn we geen goede getuigen naar de wereld toe;
- De genade, die God geeft aan Kerken die zondigen, die een kenmerk van echt Kerk-zijn missen, moet ons niet stemmen tot stilstand in tevredenheid.
- Die genade van God moet juist leiden tot een actie van schuld bekennen, vergeving vragen, verzoening, vrede en eenheid zoeken “in Christus”.
- Dat moet leiden tot acceptatie en erkenning van elkaar als leden van hetzelfde Lichaam. Waar we elkaar ook kunnen corrigeren, als dat nodig is, zonder dat het weer meteen uitloopt op scheuring, schade en schande.
- We moeten elkaar niet onder een vergrootglas leggen, op zoek naar mogelijke missers in ons Kerk-zijn. We mogen elkaar wel houden aan de realiteit van het Evangelie zelf. Opdat God met ons, met mij, kan komen tot realisatie van Zijn bedoeling met ons leven. En met dat van Zijn “Ekklesia”.

De Kerken van Europa, vandaag.

Als we kijken naar de toestand van de Kerk in het Europa van vandaag, dan denk ik dat er drie opmerkingen kunnen worden gemaakt. Elders in de wereld groeit de Kerk snel, maar daar is de situatie anders dan hier.

- In Europa zien we dat de Rooms Katholieke Kerk, volhardend in een hardnekkig soort koppigheid, nog altijd een grote macht heeft. Maar intern is ze diep verdeeld door allerlei tegenstrijdige opvattingen en crises.
- De traditionele Protestante Kerken lopen leeg en zijn in verval. Als die eenheid in het vaandel hijsen, dan is dat idee meestal geboren uit economische- of financiële noodzaak (PKN),
- Waar wel groei in zit, dat is in de Evangelische- en Charismatische Kerken, zowel binnen als buiten de traditionele Kerken.

Zestig jaar geleden

- waren de traditionele christelijke Kerken (Rooms Katholiek, Protestant, Anglicaans) krachtig en levendig. Ze leverden de beste studenten, de beste theologen, de beste priesters en dominees, en zij kleurden heel het religieuze landschap.
- Evangelische Kerken waren toen een relatief kleine en wat angstige minderheid.

Deze situatie is nu precies het tegenovergestelde.

- De Evangelische vleugel van de Kerk is sterk, vol vertrouwen, en zij groeit.
- En de oude traditionele Kerken verliezen overal terrein, ze zitten in de verdediging.

Het is belangrijk dat wij weer tot onszelf komen, in onze cultuur van subjectivisme en relativeren. Daarom ben ik blij met de Evangelische- en charismatische delen binnen de Kerk van deze tijd, dat die zo sterk en vol vertrouwen zijn. En die zoveel goede vruchten voortbrengen.

De scheiding loopt nu dwars door alle Kerken heen.

Ik denk dat wij allemaal op dit moment op een bepaalde manier onzeker zijn over de manier waarop wij als christenen tot eenheid kunnen komen. Zeker als daar niet duidelijk bij wordt gezegd dat het ons te doen is om "**eenheid in Christus**". Als je die duidelijkheid niet geeft, blijft ieder tasten naar het soort eenheid, dat je misschien bedoelt.

Het concept van de oecumenische beweging, om de diverse kerkelijke instituten met elkaar te verbinden, een concept dat 50 jaar geleden zo veelbelovend leek, schijnt op dit moment te zijn uitgewerkt, het is versleten.

Het is aan ons om nieuwe wegen te ontdekken. Misschien te beginnen met heel informele contacten, waardoor we toch uitdrukking kunnen geven aan een eenheid die grens-overschrijdend is. Die verder gaat dan de grenzen van de Rooms-Katholieke-, de Orthodoxe-, Protestante-, Evangelische- en Charismatische Kerken.

Dat is een grote uitdaging voor alle Kerken.

Wat er in feite aan de hand is, wat christenen in Europa vandaag verdeelt, zijn niet (zoals ik dat noem) de cultuur-verschillen tussen Rooms-Katholieken en Evangelischen, niet die tussen Protestanten en Charismatici:

Het is het verschil tussen hen,

- die geloven dat er een Evangelie is,
- en zij die dat niet langer geloven;

Er is een grote groep kerkgangers,

- die geloven dat er een door God gegeven historische realiteit is: Hij is gekomen in de stal van ons leven. “Zo lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.” (**Johannes 3:16-17**)
En omdat Hij is gekomen, is er zeker ook een plaats van verzoening;
- En er is een groep bij wie dit geloof is verdampt. Bij wie dat geloof plaats heeft gemaakt voor wat persoonlijke ervaringen en wat theologische meningen zonder samenhang, zonder echt Evangelie. Maar daarmee bouw je geen kathedralen.

Ik denk dat bijbelse katholieken, protestanten, evangelicals en charismatici dit gemeenschappelijk hebben: het onwankelbare geloof dat er een Evangelie IS. En dat onderscheidt hen van zoveel andere christenen (of naam-christenen), die dat geloof helaas kwijt zijn.

Bekopt overzicht.

Tot slot volgen hier 5 verklaringen.

1. **De historische realiteit van de christelijke Kerk.** Als je luistert naar hetgeen op radio en tv en in kranten over de Kerk wordt gezegd en geschreven, dan krijg je de indruk dat de Kerk een clubje is aan de rand van de samenleving, dat alleen maar probeert om populair te zijn. De enige vragen, die de media weten te stellen aan kerkelijke leiders, gaan over de vraag hoe de Kerk aan populariteit denkt te kunnen winnen. Alsof de Kerk een instituut is dat bij gebrek aan tophit-gehalte gedoemd is om te verdwijnen.

Dat is absurd. De Kerk heeft grote keizerrijken overleefd, grote totalitaire systemen, grote filosofische systemen. Realiteiten die in hun tijd heel de horizon van het publieke denken leken te bedekken, maar die nu niet meer zijn dan vage schimmen uit het verleden.

Het Communisme is binnen 20 jaar na haar val al totaal vergeten. Maar de Kerk, die zij zo meedogenloos onderdrukte, die is er nog steeds.

De Kerk is die historische realiteit, die is begonnen toen God Abraham riep. En van wie de bediening is doorgegaan in de bedieningen van profeten en apostelen, eeuwenlang, tot op de dag van vandaag. En of die Kerk nou populair is niet, of ze in aantal gelovigen groot is of niet, dat is relatief onbelangrijk. Het feit van het bestaan van deze rots, waarop al zoveel hamers zijn stukgeslagen; deze gegeven realiteit, hoort te staan in het centrum van ons denken als christenen.

2. **De Kerk is een lichaam van zondige mannen en vrouwen.** Het is een grote groep zondaars, die God desondanks “heiligen” noemt.

We weten dat Paulus zijn brieven vaak begint met een opening als deze: “Paulus, een geroepen apostel (Rom. 1:2), aan de broeders van Rome, geroepen heiligen (Rom. 1:7)”.

- Er staat in het grieks: “geroepen apostel, geroepen heiligen”.
- Er staat niet: “die heilig genoemd zullen worden”. Er staat: “geroepen heiligen”. Dat gaat over een feit.

Met andere woorden: God noemt hen, en ons, heiligen. Als “heilig” zou betekenen: “zonder fouten”, dan lijken we daar nog lang niet op. Maar zo noemt God ons desondanks: Zijn acceptatie van ieder van ons gaat vooraf aan vergeving en verzoening. **En het is hoe God ons noemt, wat echt van belang is.**

Wij zijn zondaars, amen, dat is waar.
Maar God noemt ons heiligen.
Want God heeft ons gemaakt tot Zijn kinderen
Dat is de hele betekenis van de verzoening.

De Kerk is altijd een verzameling van schurken en zondaars, het is nooit iets anders geweest. En het is dan ook niet moeilijk om totaal pessimistisch te worden over de Kerk.

We moeten realistisch zijn, en niet doen alsof de Kerk iets anders is dan zij is. Maar we moeten ook gelovig zijn, vertrouwen hebben, weten dat alleen hetgeen God zegt echt de moeite waard is.

- En als God ons heiligen noemt,
- als God ons heeft gemaakt tot Zijn kinderen,
- als God ons heeft gegeven Zijn gave van verzoening in Jezus Christus, dan is het Zijn woord dat ons zegt wie en wat wij zijn.

3. **De Kerk wordt gedefinieerd bij haar centrum, niet door haar grenzen.**

Als je de Kerk gaat definiëren aan de hand van haar grenzen, dan kom je terecht in allerlei valkuilen van Wetticisme, met vragen als:

- Is deze persoon gedoopt?
- Is hij /zij gedoopt door een priester, benoemd door een bisschop.
- En was die bisschop wel gewijd vanuit de apostolische opvolging?
- Of: heeft deze voorganger wel de juiste geloofsbelijdenis ondertekend?
- Of: heeft hij wel de juiste spirituele ervaringen gehad...?

Natuurlijk zijn dat allemaal ter zake dienende vragen. Maar de ultieme vraag is altijd:

- **Heeft deze persoon zich absoluut aan Christus toevertrouwd?**
- **Is de Heer absoluut het fundament en centrum van zijn/haar leven?**

En als ik spreek over Christus, dan spreek ik over Hem die bij ons bekend is geworden door de Schriften. Niet een “christus” die wij zelf hebben verzonnen. Want er zijn tegenwoordig veel mensen die praten over “christus”, maar zij denken daarbij niet aan de Heer van het Evangelie. Ze spreken over een idee, of een persoon, of een macht die ze zelf hebben bedacht (bv het christus-bewustzijn bij New-Age).

Ik spreek over de Heer Jezus Christus van Nazareth, die we kennen van het Evangelie, van wie we weten wat Hij zei en wat Hij deed. En waartoe Hij ons oproept om te doen.

Ten diepste geloof ik, dat de Kerk is gefundeerd in ieders persoonlijke relatie tot de Heer Jezus Christus. En als iemand mij zegt dat voor hem of haar Jezus Christus fundament en centrum is van zijn of haar leven, dan moet ik die persoon erkennen als broeder of zuster “in Christus”.

En vanaf die gemeenschappelijke basis kunnen we het gesprek beginnen over verzoening. Vanaf dit punt is het mogelijk elkaar aan te vullen, te corrigeren, op te bouwen.

Het is dit centrum dat heel de Kerk definieert, dit hebben we allemaal gemeenschappelijk: **“Jezus Christus is onze Heer en Verlosser”**.

Vanuit die optiek zijn alle vormen van uitwerking en ervaring van dat geloof als cultuur-verschillen: interessante kenmerken, maar niet essentieel.

4. **De Kerk is een wegwijzer, een instrument, een voorproefje van het Koninkrijk van God.** De Kerk zelf is niet het Koninkrijk van God. Maar toch is het Koninkrijk niet iets wat volledig los van de Kerk staat.

Als we de Kerk zouden losmaken van het Koninkrijk van God, dan wordt het gewoon de zoveelste ideologie, één of ander filosofisch programma, een psychologisch patroon of een politiek utopia.

De Kerk is een wegwijzer. Een wegwijzer wijst altijd van zichzelf af.

- Als je in Amsterdam bent vind je geen wegwijzers naar Amsterdam, alleen als je ergens buiten de stad bent zie je wegwijzers die naar Amsterdam wijzen.
- Zo is de Kerk ook als een wegwijzer, die verwijst naar iets anders.

Maria had zo'n functie als wegwijzer op de bruiloft van Kana, toen ze de waterdragers wees op haar Zoon: “Doe alles wat Hij u zeggen zal.” (Johannes 2:5)

Het gaat niet om die wegwijzer, maar om de realiteit waarheen die wijst.

Zo wijst de Kerk de mensen naar de realiteit van God, die over alles en iedereen regeert.

De Kerk is, of kan zijn, een instrument in de handen van God, om Zijn wil te doen in deze wereld. Daarom is aan de Kerk gegeven de Geest van God, als raadsman, als leider, als sterkte.

Interessant in dit verband is een studie naar de invloed van de “poolse paus” Johannes Paulus II (1978-2005) op opkomst van de poolse vakbond Solidarnosc onder Lech Walesa, en de val van de Berlijnse Muur en het Communisme eind jaren '80.

En de Kerk is zowel wegwijzer als instrument omdat het een voorproefje is van Het Koninkrijk.

Misschien bent u wel eens uitgenodigd voor zo'n groot diner, waar iedereen wordt ontvangen in een grote hal. Daar krijg je een drankje, een apéritief, en daar kun je praten met de andere gasten. En iedereen wacht tot het sein gegeven zal worden om aan tafel te gaan.

Zeker als dat wachten wat langer duurt begint men elkaar al ietwat hongerig aan te kijken. Maar als je goed luistert kun je in de verte, in de keuken, het

gerammel horen van borden en pannen, en een open deur voert soms al heerlijke geuren onze kant op.

Dat geeft aan dat er zo dadelijk wel degelijk wat te eten zal zijn.

De Kerk is de plaats waar we elkaar ontmoeten, kennis maken met elkaar.

En de H.Geest is dat aperatiefje. In dat samenzijn genieten we van een voorproefje van het echte feest, van echte vrijheid, van echte vreugde; het ruikt er nu al naar een vleugje heiligheid van God en Zijn Koninkrijk.

5. De Kerk is de gemeenschap met de heiligen, die vóór ons hebben geleefd.

In de Kerken van de Reformatie bestaat het gevaar dat we dat aspect van Kerk-zijn gaan vergeten. Maar het is realiteit dat zij, die vóór ons die weg van geloof zijn gegaan, met ons wachten op dat grote moment van de eindoverwinning van de Heer Jezus Christus. Met ons verwachten zij de opstanding uit de dood, de komst van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

De Kerk is ook de eenheid van hen, die gestorven zijn,
met ons, die nu leven op aarde.

Dat is een kostbare gedachte. Dat zou een levend deel moeten zijn van ons leven als christen: een eenheid "in Christus" die wij delen met alle mensen, die in alle eeuwen vóór ons die weg al zijn gegaan. Die dat geloof hebben bewaard en doorgegeven. Die ons kunnen inspireren, helpen om vol te houden.

**Wij allemaal zien naar Jezus,
en verwachten Zijn wederkomst, Zijn victorie.
Daarom zijn wij één. Alleen "in Hem".**